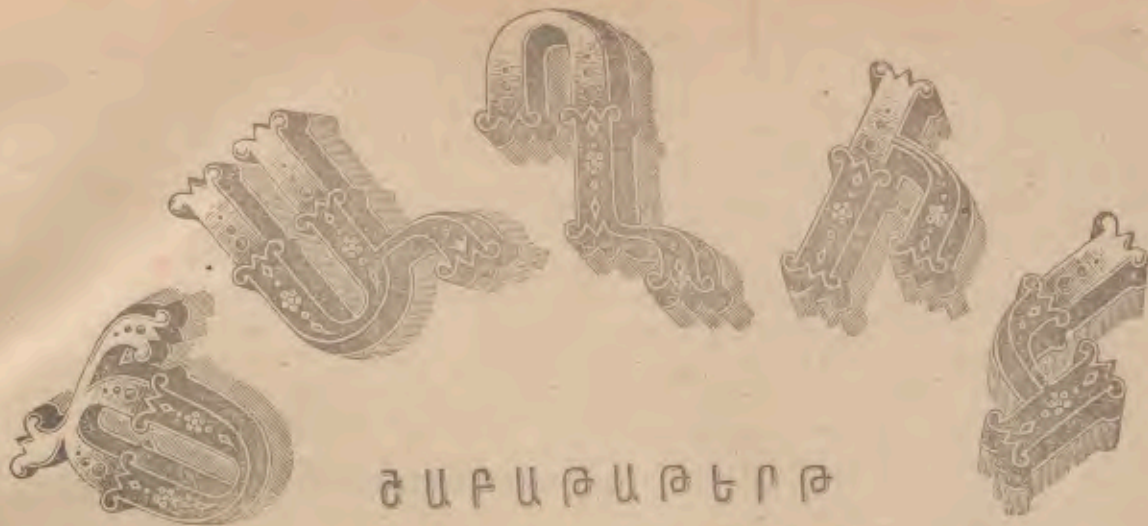

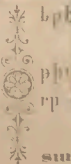
Ազգային, Քաղաքական, Բանասիրական և Զուարճալիք

Ժ.Պ. Տարի, Թիւ 5

ՀԱՐԱԹ

9/21 Օգոստոս, 1897

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. — Ծաղիկի բաժանորդագինն է Տառեկան՝ Պոլսոյ համար 40, Գաւառներու համար 50 դան. : Վեցամսեայ Պոլսոյ համար 25, Գաւառաց համար 30 դան. : Հասարակ փարայ : Բաժանորդագրութիւնը քիւր քիւր վրայ է, տառեկան բաժանորդները պիտի ստանան 52 եւ վեցամսեայները 26 քիւր Ծաղիկի : Պոստական Դրամսուր յաճան կ'առնէ հասուցանել բաժանորդներուն վնասները :

ԼՍՍՅԷ — Ծաղիկի վերաբերեալ սմէն ինչ պէտք է ուղղել Պաղտատի Դրամսուր, Կ. Պոլիս, Սուրբան Համամ, քիւ 14 :

ԴԱՍԱԳՐՈՑ ԱՌԹԻԻ

Մեր զգրոցական մատենագրութիւնը շատ ազգային է այսօր, հակառակ այն բազմաթիւ հրատարակութիւններուն որոնք երեւան կուգան հեղուհեղ, նոյն իսկ ընթերցանութեան սահմանեալ դասադրքերը կը խճողենք օտար լեզուներէ առնուած կտորներով : Մեր գրագէտներն ու հեղինակները օտար գրականութեան ազդեցութեամբ, կ'արտայայտեն այնպիսի գործեր որ դադարաւորով ոճով ու լեզուով մերն ըլլալէ հետոյ են եւ մեր ուսանող մանկութիւնը կը սնուցուի իր ճաշակին ու միջավայրին անյարմար հիւթերով : Լեզուի մասին մանաւանդ այդ արտագրութիւնը այնքան այլազան խառնուրդ մ'են որ կարելի չէ անոնց մէջ գտնել լեզուի միօրինակութիւնը ըստած բանը, ու պարտաւորուած ենք խորհարարութիւններով, զրաբար ոճերով ու ձևերով անխմանակ հատուածներու վրայ տանջել չարչրկել մանուկներուն մատղչուկ միտքը : Ի մի բան մեր գրողները պարզէն ու բնականէն կը խորչին եւ մեծ գրագէտներ կոչուելու տենչով բարձր միջնորդներու մէջ կը սաւառնին երկնածնոմ ու վսեմ նիւթերուն վրայ որոնց կը տանի զիրենք երեւակայութիւնը բանաստեղծել կը նախընտրեն, արհամարհելով մանուկ հասակին յատուկ գրական ճիւղը անհրապօր ու անարդ :

Ենթադրելով իսկ որ ամենք բաւական զարգացած ուսանողներուն սիրտը, միտքը, ոճը, լեզուն զարգացնելու գործին նպատակ ընծայեն, անպիսի ունինք փորձառակ մանուկներու լեզուն մը զոր մեր մտադրութեան եւ հոգածութեան առարկայ ընել, անոնց ճաշակին յարմար անուղ հայկաթիւ մտքէ անգամ չենք անցընել : Ամեն հասակ իրեն յատուկ լեզուն, ոճն ու բա-

ղարտութեան ձեւն ունի, ինչպէս ունի իր ըմբռնումին չափը որ ան ալ կը տարբերի նոյն իսկ հասակէ հասակ :

Օրէ, օր աւելի երեւան կուգայ մեր զգրոցական մատենագրութիւնը բարեփոխելու եւ աւելի նպատակայարմար դասադրքերով զայն ճոխացնելու պէտքը, կամաց կամաց կը զգացուին թարգմանածոյ ու խորթ նիւթերու անօգուտ ըլլալը, ու ասոնցմէ վեր, զգրոցական դասադրքերը միօրինակ աշխարհաբար լեզուի վերածելու հարկը : Հմուտ գրողներու համար դժուար չալիս թուի մշակել այս ճիւղը, եթէ միայն զիջանին իրենց ակնարկը խոնարհեցնել մուսայից վերնադասանքին դէպի ազգային գոյրոցներու խոնարհ յարկերը, եւ հաճին զրել այն նիւթերուն վրայ որոնք կրնան հետաքրքրել մեր մանուկ սերունդը, անոր միջավայրին, զգացումներուն, դադափայտներուն հետաքրքրութիւն, պարտին մեր սոսնային կեանքը բարքերը ճաշակը անցնալն ու ներկան եւ մանաւանդ աչքի առջեւ ունենան այն հասակը որուն պիտի խօսին :

Կը յարգուենք, ուրեմն, դասադրքերու հեղինակները՝ որ հաճին երկու կէտի վրայ զարձակել իրենց ուշադրութիւնը : Նոյն լեզուի աշխարհաբար այս օրուան լեզուն խնամեալ ձևով մը եւ միօրինակ կերպով իրենց դասադրքերուն մէջ աւանդեն, խոյս տալով այն աղճատ ու զրաբարախառն լեզուէն, որ գեղ միջնեւ վերջին տարիներ գրական հմտութեան աստիճանացոյց կը համարուէր երկրորդ նիւթերու քնարութեան հոգ տանել, որպէս զի թէ մեր միջավայրին համապատասխան ըլլան եւ թէ մանուկներու ըմբռնումին, եւ այս կերպով հետամտին ճոխացնել մեր զգրոցական տրդի մատենագրութիւնը :

* * * Խմբագիր

Պօլուի Ս. Լուսաւորչեան անուն վարժարանի տա-
րեկան հարցաքննութիւնն տեղի ունեցաւ սոցեալ ամսոյ
տասնէն մինչ ի 13 կիւրակէ : Շատեր հրաւիրուած էին
սոյն քննութեան իբր ունկնդիր եւ թէ իբր քննիչ : Քա-
ղաքիս Առաջնորդ հայրն կը նախագահէր , կառավա-
րութեան կողմանէ եւս «Իտալի» գլխոցի Տնօրէնն ,
պատուաստի եւ զինուորական բժիշկը ներկայ էին : Քնն-
նութիւնը սկսեցին ի ժամ մէկ առաւօտեան : Տեղի ժա-
մադրութեան էր Ազգային վարժարանն , կը տեսնուէր
աշակերտաց զոյգ զոյգ գլխոց զիմեյին , կ'արծես այդ
առաւօտ յառաջագէլներն գուարթ էին , նոցա աչերն եր-
կընքի կամարի վերայ ձգուած աստղերու նման կը պըլ-
պըլային , դիտեա թէ կանթեղ մ'էր զետեղուած իւրա-
քանչիւրին իբր խորուած փոսերուն մէջ : Հակառակ ա-
սոնց ծոյլերն կը տխրէին , եւ աչքերնին վեր վերցնել ան-
գամ չէին ուզեր , սրտերնէն լացողներ անգամ քիչ չէին :
Աշակերտք քննութեան : Շատերն ի նոցանէ խրախուսե-
ցան իւրեանց թէ բարոյական ընթացից եւ թէ յաջողա-
կութեան սրտաճառաւ : Հակառակ թաղականաց զրեթէ
վեց ամսէ ի վեր հրաժարմանց , եւ թէ Հոգաբարձու-
թեան տարիներէ հետէ չգոյութեան , աշակերտք իրենց
վարժապետաց (գասաւորաց) բարեջանիւք շատ յառաջ
գացած կը թուէին , այդ պատճառաւ ալ գասաւորաց ա-
մեն բերնէ գոհունակութիւնք եղան : Վերջին օրն ,
13 Յուլիս կիրակէ , կազմական կանոնագրի համեմատ ,
թաղականաց մասին քուէարկութիւնք կատարուեցան ,
զորս կը թողոււ իմացնել յառաջիկայիւ իրենց քուէից
առաւելութեամբ :

1897 Օգոստոս 3

Շարունակելի

Պօլու

ՏԻԿԻՆ ՆԵԿՏԱՐ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՄԱՅՐ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՅԱԿՈՒ ՓԱՇԱՅԻ

Իւր մանկանացուն կնքեց 'ի ծերութեան հասակի ,
յանմխիթաւ սուգ համակելով իւր զաւակունքն
ու համայն գերդասանը :

Հանգուցելոյն սգազգեաց ընթանիլը՝ խորին
ցաւով՝ կը նրախրէ բոլոր ազգականներն ու բա-
րեկամները ներկայ գտնուել յուղարկաւորութեան
հանդիսին , որ պիտի կատարուի այսօր , Շաբաթ ,
ժամը 4 ին , 'ի Ս. Երբոդուրիսն Եկեղեցոյ
Բերայի , ոսկից հանգուցելոյն մաւրմիր Շիւ-
րիի Գերեզմանոսունը փոխադրուելով , պիտի ամ-
փոփուի իւր նախնեաց դամբարանին մէջ :

Պէտլիսէրէ , 8 Օգոստոս 1897

Կը խնդրուի Ազգականներէն եւ Բարեկա լներէն որ
սոյն մահազոյն իբր հրաւիրագիր ընդունին :

* * *

Ճաւ ի սիրտ կը ծանուցանենք զաւանդէաւ մահն հան-
րածանօթ փառաւորան ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԷՅԻ. ՄԵՐՆԷՄ-
ԳՈՒԼԻԻ , որ ժամանակէ մ'ի վեր հիւանդացած կը մնար
ի Հօգան , լուսազոյն դարմանատանց մէկուն մէջ : Հիւան-
գին քով կը գտնուէին իր քոյրն եւ կրտսեր եղբայրը :
Տխրառիթ գոյժն հեռադրաւ մը հասած էր Երկուշաբթի
եւ Չորեքշաբթի հաղորդուեցաւ իր անդրանիկ եղբօր
Յարութիւն էֆ. Մերեկմ-գուլիի , ու ի խոր սուգ համա-
կեց բոլոր անոնք որք կը ճանչնային հանգուցեալը : Խո-
րին ցաւակցութիւն կը յայտնենք այս դաւն եւ անակըն-
կալ կորուստին համար :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հօնատնէ կը հեռադրուի թէ Անդլիա հաւանօրէ՛ պի-
տի հաճի , ինչպէս հաճած են միւս անբութիւնները , որ
Թրքական բանակը զրաւէ Թեսալիոյ Մենէոս գետին
գիծը :

— Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ բարեկամական ցոյցերուն
համար , Ֆրանսացիներէն ոմանք , քիչ մը անձկութիւն
կը զգան : Երկու կայսրերն ազգականութեան կապերէ
ի վատ այնպիսի բարեկամներ են , որ բաւական երկար
ժամանակէ հետէ զիրար չէին տեսած : Հարկաւ սա իրո-
ղութիւնն ալ ճշմարիտ է թէ , երկու կայսրերը ունէին
փոխանակելիք գաղտնի տեսութիւններ յոյժ կարեւոր
խնդիրներու վրայ : Մուրալիէվ կոմսին , Հոնլուէ իշխա-
նին եւ Ռատոլին իշխանին խորհրդակցութիւններէն գու-
շակելի էր թէ կար լուծակելիք կարեւոր խնդիրներ ընդ-
հանուր խաղաղութեան համար : Այս տեսակցութիւններն
միջազգային կարեւորութիւն ունին եւ ինքնին բարինչան
մէ որ կը ցուցնէ թէ այդ երկու մեծ ազգերուն վեհա-
պետներուն միջեւ բարեկացակամութիւն կայ ընդհա-
նուր խաղաղութիւնը ստանալու :

— Աֆգանիստանի սահմանազլխին Անգլ. զօրքերը
նոր բախումներ ունեցեր են ապստամբ ձեղերուն հետ :
Յաջողեր են ապստամբներն հալածել Մալաքանտի եւ
Պաքաւարայի սահմաններէն :

— Իտալայի սպայից զայրոյթը գոհացում գտաւ
Օրլէանի Հանրի իշխանին դէմ , որ անուանարիչ խօս-
քեր խօսած էր Հապէշաստանի Իտալայի զերիններուն նը-
կատմամբ :

Իշխանը Թուրքիի կոմսին հետ մենամարտելով վի-
րաւորուեցաւ ունէն ու կոկորդէն :

Թուրքիի կոմսը Իտալիա երթալուն ձերբակալուեր է
ստանց հրամանի իր գունթը թողով մեկնելուն համար :

— Մ. Ֆէլիքս Ֆոյ , Օգոստ. 19ին ճամբայ ելաւ
Տէնքէրքէն Քրանչաւա երթալու , իրեն կը հետեւին Մ.
Հանթթօ , ծովակալ Ժէովէ եւ զօրավար Լը Մուլոն ալ
Պուառէֆէ : Բեթերպուրիի Քաղաքային խորհուրդը
նուէրներ պիտի տայ ֆրանսայի սպայից ու նաւազնե-
րուն :

ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Պարոն կ'ըսէր, որ մը Տիկին տը Թանսէն, երիտա-
սարգ Հէրվինի կոմսին, — առաւել լաւ է բարեկամու-
հիներ ունենալ քան բարեկամներ. վասնզի կանանց օգ-
նութեամբ այրերէն ամենայն ինչ կ'ընտացուի:

Ապարապետ մը՝ որոյ երիտասարդ օրերը դարուս
սկիզբէն կը հաշուէր, գեղանի գերասանուհւոյ մը պաշտ-
պան հանդիսանալով, չապիկ փոխելու նման նորա սիրա-
հար փոխելուն վրայ կը տրամջէր, — իրաւունք չունիմ
միթէ, պարոն, ըսաւ գեղանի աղջիկը,

Սիրահարներն այս դարուն
Ունին սեխի բնութիւն,
Թէ ուզես լաւ մը գտնել՝
Հարկ է յիշուն հաս փորձել:

Նպարաւանաւ մը որոյ կինը ամուսնութենէն հինգ
ամիս վերջը աղայ մը ծնէր էր, իւր բժշկին կը դիմէ այս
կանխահաս հայրութեան պատճառն իմանալու համար,
— «Պարոն, այս ինչպէ՞ս կրնայ տեղի ունենալ» կը հար-
ցունէ նմա անձկութեամբ, — է՛հ, ո՞վ գիտէ, պատաս-
խանց բժիշկը, բայց վստահ եղիր բարեկամ, կ'աւելցնէ,
այս տեսակ դէպքերը առջինեկ զաւակաց յաճախ կը պա-
տահին, բայց միւսներուն ոչ երբեք:

Երբ օրիորդ Ձէնթի առաջին անգամ Օրէրայի թատ-
րոնին մէջ երգեց, օթեակներուն մէկէն սքանչելի ծաղ-
կէփունջ մի նետեցին, որոյ մէջ հետեւեալ տոմարկը
գտաւ,

Որքան ինձ կ'ազդէ ձայնդ երկնային,
Եւ ինչ երջանիկ ես տի լինէի
Թէ կարենայի առ ըս շրթունքին
Ձայն հաճոյք զոր նա, պարգեւեց ինձի:

Տըլամուս արքան օր մը զօրիորդ տը Սէնվիլէն իւր
ազգականուհին՝ խսալ կը յանդիմանէր գեղեցկութեանը
վրայ զգայած փառասիրութեանն համար. — Ինչպէ՞ս
կ'ըսէր այնքան գոռոզութիւն կը պատճառէ քեզ այն որ
օր մը հողի տակ պիտի փոշի դառնայ. — Քա՛ջ է, պա-
տասխանեց օրիորդը, բայց առ այժմ փոշիացած չէ նա,
Տէր Հայր:

Հելլետիոս փիլիսոփային բարեկամներէն մին օր մը
կը հարցնէր նմա թէ ամուսնութեան մէջ երջանկութիւն
գտա՞ծ էր. — «Այո՛, պատասխանեց իմաստունը վասնզի
այժմ կնոջս համար այն սէրը կը զգամ, զոր ժամանակին
նորա տմուղջ սեռին համար կըզգայի»:

Բանաստեղծ մը՝ որ սիրոյ մէջ շատ դժբաղդ եղած
էր, հետեւեալ ոտանաւորը մեզ կը թողու,

Ինչո՞ւ համար, սե՛ռ վարդագոյն,
Մինչ պատուիրէ ձեզ գթութիւն
Ըզ ձեր ընկեր ընդ միշտ սիրել,
Ձիս՝ արդարեւ կ'ուզէք առել,
Ձիս՝ որ ձեզի ամենեւին
Բան մը ըրած չեմ բնաւին:

Է՛հ. կը տեսնեմ պատճառն ինչ է . . .

Ձեզ միշտ բան մը ընել պէտք է:

«Կ'աղաչեմ պարոն, զիս մի պաշտպանէք», կ'ըսէր
չնութեան համար ամբաստանեալ կին մը փառասիրանի
մը, որ մարդասիրաբար իւր գիտութիւնը եւ պեր-
ճախօսութիւնը ներա ծառայութեանը զնել կ'առաջար-
կէր. — «Ի՞նչ պատճառաւ, Տիկին, չէք թողուր որ
զձեզ նա պաշտպանէ» հարցուց դատարանին Պ. Նախա-
դար. — «Վասն զի հարկ չեմ տեսներ, պատասխանեց
գեղանի յանցաւորը. Եւ արդարեւ պարոնայք յաւելցուց
դատաւարաց ուղղելով խօսքը:

Վերաքան սնխոյճաբար ոճիւր մը աստ պատժել,
Ձորն որ ձենէ շատը կ'ուզէր գործած լինել:

Երիտասարդ մը Վօլթերի կ'ըսէր թէ, իւր սիրելւոյն
անտարբերութիւնը մահուանը պատճառ պիտի ըլլար,
— Բարեկամ, պատասխանեց բանաստեղծը.

«Թէ բնաւին ի սրտի քո սիրուհւոյն
Ձը վառիր հուրն՝ որ կայ անչէջ միշտ ի քեզ,
Շուտով փնտռէ այլ մի քաղցրիկ գերութիւն,
Շատ գիւրին է միթիւրիլ գտնել մեզ»:

Ս. Թ. Բ.

Ե Ր Ա Ձ

Երազանան գիրք մը կայ հրատարակուած, որն որ
երեւակայութեան տեսիլներն դուշակած է նախապէս. եւ
տիկնանց միակ ընտանին կրնայ համարուիլ, որովհետեւ
շատ տիկնանք բոլորովին գոց ըրած են այդ գիրքը. ինչ-
պէս կըսեն ռամկօրէն. ասոնց մէկատ կան նաեւ այնհէր
մամիկներ, որոնք նոր երազաններ իսկ կրնան յօրինել:

Անցեալ առաւօտ, տան մը պարտէզի վրայ գտնու-
ած սենեկի մը մէջ, մի քանի տիկնայք եւ օրիորդներ՝
սուրճի վառարանին շուրջը բոլորուած, առջի գիշերուան
տեսած երազներն կը պատմէին տարեց տիկնոջ մը, որ
նոր առաջնակարգ երազաննի համբաւ ստացած էր տմ-
բողջ թաղին մէջ:

— Գուզում հաճի հանքմ, ես ալ էրած մը տեսայ,
նախելմ տէ մտիկ ըրէ:

— Բարին ըլլայ արձիկ:

— Էրածիս մէջը տեսայ քի, հաճի էնիշտէս գիւֆէ մը
չիլէկ բերեր է, դա աս տեսն ինչ աղւոր բան կըսեմ ու
կուտեմ . . .

— Աչկդ խաղա կենճ, Առնաւիւտ գեղ եաղլըն պի-
տի երթաք:

— Հի՛չ ումում, անցած օր անխտար եալվար եղայ
որ երկու օր օլսուն Մալթէփէ երթանք, ասուն չունիմ
ըսաւ մէկդի կիււ:

— Ես ալ լուսահոգի մարս տեսայ, բէնճէրէն պա-
ցիր, ասմալընէն եարբախ կը ժողուէ, մարիկ տօլմա
պիտի գնես նէ եաղ չունինք կըսեմնէ, զուն բրինձը
ստկելդ նայէ կըսէ:

— Հի՛չ ումմիշ չըրած մէկ տէղէդ, աղէկ խապար
մը պիտի առնես:

— Գա աճապ, Ֆուլհանէս ուզո՞ղ մը պիտի ելլայ կըսես :

— Հէմ ուզող պիտի ելլայ, հէմ դործը խօսյալիմու-նով պիտի լիննայ :

— Էյնաւոր թագաւոր, հէմէն Աստուած լսէ ծանրը :

— Աման Հաճի հանրմ էրած մընալ ես տեսայ . . . :

— Գա ախճիկ թող որ ըրահաթ խախտէն խմէ . . . :

— Զարար չունի ետլրուս, դուն ըսէ, էրածդ բա-րին ըլլայ :

— Թէյգէլիս հետ պախճայի մը մէջ ենք, նուսի ծառի մը վրայ, նա, աման մէկ նուսը աս պոյը, դա գուզում թէյգէ մէկ հատ մը բրցունեմ կըսեմ, ախճիկ տահա խամ է, ըլլայ տէ հապա կըսէ :

— Էյ չը բրցուցի՞ր :

— Ձէ, թէյգէս պիր միւմքին չի թողուց . . . :

— Վայ գլխուդ ախճիկ, մէնիսալէ մարդ մը քեզ առնել պիտի ուզէ, դուն ան չի պիտի ուզես, խըսմէ-թըդ ծառքովդ պիտի թէփմիչ ընես :

— Գա խնդեմ զահէր օր չի պիտի ուզեմ, հէլէ տ-նանկ մէկը թող ըլլայ տէ, ես գիտեմ ընելիքս :

— Սախըն անոր ասոր խօսքին խարըմը չըլլաւ, նուսը պէքէքէթ է, նայէ որ ծառքէ չի հանես :

— Հաճի հանրմ, ասջի գիշեր էրածս Մենծ Ասա գացիր ենք էշերով կը պարտինք կոր . . . :

— Աշկըդ լուս կէնճ, էրկընէդ խապար պիտի առ-նես :

— Ասջի գիշերուան էրածը քանի՞ օրը կը կատարի :

— Լուսնկայ ամսուն քանին էր ան օրը :

— Ես քսանը չորս նէր ես քսանը հինգ :

— Երեք օրէն կը կատարի, պղտիկ Արմաչ պոյիդ կէօրէ մոմ մը ուխտ ըրէ :

— Գիշեր մնալ կը մնամ :

— Գա էրբոս, ել հաճի հանրմին խախտէ մնալ եփէ :

— Զահմէթէ ամա, չէքէրը քիչ մը էվէլիէկ զնէիր :

— Գուզում Հաճի հանրմ, աս իմ տեսած էրածս նախեմ տէ մտիկ ըրէ, Բէրուդիկիս հետ Պոյաճի դեզ ներոջս գացեր ենք, կերակուրներով Լէվէնտ չիֆթիկի կերթանք կոր, դա ճամբան մէկը թէպէլլաչ հզեր է մութլախ ես ալ հետ պիտի դամ կըսէ, դա ճանչցած մարդս չէ մարիկ, Բէրուզս ալ կըսէքի դա թող էլլայ դա, ինչ կըլլայ, մէյմնալ նայիս օր անդիէն վերէն վոր սըրմանէր հագած ձիաւոր մը վաղկորով կայտէ ազ մարդը թեւէն պռնածին պէս առնէ տանի . . . :

— Նստած ծինը սեւ էր մի, ճերմակ էր մի :

— Ծուներու կաթրալէ, լուսերուպէս, անկէ չիլտեմ ինտոր եղաւ, մեր առնը խուշիին կըլոխը կեցեր աման կը վլամ կոր, աներձագս եկէր կըսէքի, ինչ կընես ըրէ աս գիշեր մեզի եկոյ . . . :

— Աման կիւլիւք հանրմ, մենք ալ էրած տեսանք ամա ասխըտար էրկան չէր . . . :

— Իշթէ կը լիննամ կոր, ծօ սղայ տունը որի՞ թո-ղում տէ կամ կըսեմնէ, չէնէ քեզ հիմայ խոյին կը նե-տեմ կըսէ, անանկ տող ելլամ, անանկ տող ելլամ որ, սիրտս քիւթիւր քիւթիւր նետել պաշլայէ, հէլէրի ան արա տուար զարնուեցաւ Սեղուհ աղան եկաւ աներձագս ըսես նէ, զրերես նէ զըտիր :

— Տուներնիդ հիւտնգութիւն մը պիտի կայ եղեր, ան ճերմակ ծինով մարդը աներ տարեր է, ես Ս. Գէոր-գին ես Ս. Սերգիսին արծաթէ ծառք մը տար կախէ, աներձագիդ քեզ խուշին կը նետեմ ըսելը, աս օրերս մութլախ տեղէ մը աղէկ խապար պիտի առնես ան է :

Մեր ամենագետ Հաճի հանրմը իր հիանալի գուշա-կութիւններն շարունակելու համար, ալ մնաք բարով ըսելով մեկնեցաւ, քովի տունը վնաց, ուր ուրիշ երա-զատեաներ, անհամբեր իր գաղտեան կըստասէին :

ԿԻՆ ԵՒ ԿԻՆ

Մարդկային ընդհանուր դանդաղը չորս բառէ կը բաղկանայ — Ան ունի ես — չունիմ — Ահա ընտանիքնե-րու չարեաց պատճառը որ բառնալու համար ամեն ոք իւր կացութիւնէն գոհ ըլլալու է :

Մարդոց կենաց վրայ ամենէն աւելի ներգործող մտածութիւնը առանձիններին են, Մտածութեան գլխաւո-րապէս երկու տեսակ է, եւ այս տեսակները իրարմէ այն աստիճան կը տարբերի, որ մարդուս երրորդ կարգի մտածութեան կը պատճառէ :

Օրինակի համար անցեալ իրիկուն Տիկին Նեկտար իր ամուսնոյն կ'ըսէր :

— Ի՞նչ կը մտածաս Սարգիս աղա, ի՞նչ է ազ, ի-րիկունէ իրիկուն տուն գալուդ պէս մանիքներդ կը կա-խես, զուարթ էդի քիչ մը :

— Պօլ պօլ ջարդէ նայինք, գարըլարըն վաղիֆէսի՞ մի :

— Ծանրմ ինչ ենք եղեր, փոքր Աստուծոյ լոխմա մը հայ ունինք կուտենք կոր . . . :

— Հասկցանք ամա, թամ քսանը հինգ օր է սիֆ-տահաղ խանութ կը դոցեմ կոր խապար ես :

— Էյ ի՞նչ ընենք, սիֆտահաղ խանութ կը դոցես կոր տէ սնօթի՞ մնացեր ենք :

— Հա իրաւ, պախալին, խոտապին, էքմէքճիլին խօսք հասկցնող դուն չես ես . . . նայէ Սաթնիկը վաղը մեկալոր տեղը տալու է, հիչ օր չէնէ հարիւր ոսկի գրախօսմա կուզէ, ճէնէզ է պան է, նայէ մալը քանիի կը նստի :

— Ախճիկս տահա տապիւրիւ տարու է, մինչեւ անոր կարգուիլը պէլքի գրախօսման կը վերնայ օրդայէն :

— Հիչ անանկ բանը կը վերնայ. խապիլ ըլլայ կիւ-լամ մէյմնալ կը կարգուիմ :

— Զեռքէդ ո՞վ է բռնեի հայտէ ել կարգուէ ամա, հիմակու գրախօսմա տուող հարսերը պալխուշ, պալխուշ մտածացող էրիկ չե՞ն ամեն ինչ խապար ես :

— Աղէկա, չմտածամ տէ ի՞նչ ընեմ :

— Մտածաս տէ ինչ պիտի ընես, ամեն մարդ ալ կուզէ քի բահաթ ըլլայ ամա, թալէ՛ս պու ես, չ'ըլլար, էրիկ մարդ ըսածդ աշխոյժ ըլլալու է, աս ինչ տէրա է գլուխս եկաւ ըսելով ինքզինքը ձգելու չէ . . . հայվան-ները աղէկ թապիլթի մ'ունին, կլոխին տէրա մ'ունե-նան նէ չ'են իլար :

— Թօհաֆ ես Նեկտար հանրմ :

— Հապա ի՞նչ է, իրաւ որ հայվանի խըտար չի-
կանք ամէն օր պօլ պօլ մասրաֆներու ալըմի՛ն կ'ըլլանք,
քիչ մը նեղը մնալնուս պէս կը պաշլայենք մամտալ,
տնաչէն մարդիկ, մամտալնուդ մասրաֆներնիդ պզտիկ-
ցուցէք:

Տիկին Նեկտարի նման կանայք հազուապէս են,
բայց կան. երանի՜ անոնց որ ամուսնացելու սոսկաբի-
ւնիկը մ'ուռնեցեր են, սակայն վա՛յ անոնց որ ամուսնա-
ցած եւ չ'են յարմարած իրարու:

Արդ, մոմտուքին մէկ տեսակը նկարագրեցինք, այժմ
անցնինք միւս տեսակ մտածումի նկարագրութեան:

— Աննիկ հանրմ ինչո՞ւ երեսներդ կախելո՞ւ նստեր ես
պօրճ պիւնիմ գասալիք սեմի՞ն մի պէ կնիկ, եկոյ
քեզի բախի մը տամ:

— Բախիցն պիւնիկը հատաւ:

— Աս գիշերուն համար ունիս ես, վաղը Աստուած
ողորմած է:

— Չօճուրներուն պօթին աննիկու է, արթիւրս ու-
քերնին դուրս կիցնա կոր...:

— Բէք աղեկ...:

— Նէ չէքէր կայ, նէ սոպօն, եազն ալ ասոր վաղը
կը լմնայ:

— Անոնց ամենն ալ պիտի առնեմ:

— Կերակուր եփող կնիկ մը պէտք է, աչէվին կրա-
կին դէմը չեմ կրնար կոր կայնիւր ճանրմ:

— Իշալլահ աղեկ կնիկ մը գանանք նէ կը բռնենք:

— Երկու թօփ մաստաբօլ պէտք է, չօճուրներուն
տակի չարչաֆը բէք հին է:

— Ոտքդ պագնեմ Աննիկ, թող որ տինճ զլոխով
խատե՛ն մը ռախի խմեմ... հէմ եկոյ դուն ալ մէկ հատ
մը խմէ քի չէննաս:

— Վո՛ւյ ի՞նչ ֆէռահ սիրտ ունիս:

— Էյ ի՞նչ ընեմ, եաղը հատեր է աչի, պօթին առ-
նելու է աչի, ելլամ մեռնիմ, հեկպէթ կ'առնենք:

— Տունին մինճը պիտի բլլաս, ինչ պակաս կայ չի-
կայ հոգդ պիլլէ չ'է, գա աս ամեն բանը ես պիտի
մամտամ:

— Ինչուդ պէտք կը մամտաս, մի մամտար քի դուն
ալ բահաթ բլլաւ, ես ալ. իրիկունէ իրիկուն գործես
կուգամ թամամ քի բահաթ պիտի ընեմ, ոտ չիկայ նա
չիկայ, վիրա բերանդ չը կայնիւր կըսես ու կըսես:

— Մըսեր կըսես, նայէ, դուրս մը ելլալու կը խըպ-
նիմ կոր, չէմ չիլլէս շախտամ շախտամ, էլաիլէն չունիմ,
ամսըունան չարխա տահա չնեկ չըտուի...:

— Է՛յ ճանրմ կ'օգտէ պէ... երթանք սող սող
մէզարը մոնանք, ինչ ընենք:

— Քեզի մէզարը մտիւր ըսող կայ. տունին մեծնես
ասոնց ամենն ալ պիտի նայիս ընես՝ ի՞նչ գիտցար:

— Վազ անցայ ես, արթիւրս տունին մեծնը չեմ
պզտիկնեմ հէմ պզտեպիլնեմ:

— Դա ճանրմ քեզի լախըրաղեալ ընելու չ'է:

— Լախըրաղ ըրէ ամա, ասանկ լախըրաղներ մընեմ:

— Տունին մէջի պակասը չըսե՛մ:

— Իրիկուն քէֆիս աստեղը ըսելուդ աստուն ըսես
նէ չըլլա՛ր:

— Աստուն ըսեմ նէ ասէլէսով հա կըսես չես պէրէր:

— Ամեն ուզածներդ ես չ'է ես, Սալուար խանին
սարաֆը պիլլէ չիբերեր:

— Հալիւր ինտոր կ'ընէ կոր:

— Հալիւր տահա չաա բան կ'ընէ. ես չեմ կրնար
հալիւրն ամեն ըրածն ընել:

— Քէֆիդ ըլլայ նէ կը խաբճես:

— Ի՞նչ ըրած ունիմ քէֆիս համար չի զուրցե՞ս,
սէյիւրի՞ կերթամ կոր, գիշեր մը տեղ մը դացած ունի՛մ:

— Չէ ամա, վրաս սէր չունիս:

— Տէր Աստուած, ինտոր հասկցնեմ սէրս, էրիմ,
մրկիմ, մարի՛մ առջեւդ, ես անանկ զէվզէկութիւն չեմ
կրնար ընել:

— Ան իմին թալէհէս է... իրաւ է զէվզէկը ես եմ
քի գիմացնիւր ինչ սիրտի աէր մարդ ըլլալը չեմ ճանչ-
ցեր:

— Ձեռք կուտա պէ՛. . . ան քի իս ասխտար կը
սիրես կորնէ՛ իրիկուն մնալ կուր մի հաներ աէ գէմ գէմի
նստինք անուշ անուշ խոսակցինք, աս ամեն գիշեր է
աշխարհ զնտան կրնես գլխուս:

— Անքի մտիկ ընել չես ուղեր-կոր նէ գնայ վերի
օտան պառկէ:

— Սանքի խայրըլըսին ան է ամա, աս աստեղ ալ կը
քնացուի՞ մի ես...:

— Նէնի ըսող մը կուգես վախնամ:

Հասկցայ, գիշեր բարի ըսելով, գիշերուն ժամը
մէկին խոզճ մարդը անկողին մտաւ պառկելու:

Ահա երկու տիպար կիներ, մին ռարի օրինակ. իսկ
միւսը չար. իրօք, թէպէտեւ տունի պէտքերը իմացնելը
կանանց պարտականութիւնն է, սակայն նախ պէտք է
տունի մեծներու դրամական վիճակին քննեն եւ երկ-
րորդ, տունին էական պէտքերուն պատրուակին տակ, ի-
րենց արդուղարդի պահանջներն ալ չ'ընեն:

ՆԿԱՐՆԵՐ

Անցեալներն պարասէր տիկին մը, վեց տարեկան
աղջկանը ձեռքէն բռնած, Բերայի մեծ փողոցէն անցած
պահուն, փոքրիկը առաջին անգամ խափշիկ մը տեսնե-
լով, զարմանօք մօրն հարցուց:

— Մայրիկ սա սեւ մարդը նայէ, միթէ սեւ ներկով
ներկե՞ր է երեսը:

— Անոնք ի՞նչ սեւամորթ են աղջիկս, բնականէն
այնպէս սեւ կըլլան:

— Ո՛հ մայրիկ, ուրէր թէ ես ալ ի՞նչ սեւամորթ
ըլլայի:

— Ինչո՞ւ բամար, աղջիկս:

— Մեծցած աստեղ, քեզ նման հայրին առջին անց-
նելով, ժամերով երեսս գունաւորելու աշխատանքն կա-
ղատելի:

Երիտասարդ պարոնին մէկը, իւր տաներէցին գիմե-
լով ըսաւ:

— Տէր հայր, ամուսնանալու միտք ունիմ, սակայն երկու հազար ոսկի գրամոթիս ունենալու է աղջիկը :

— Շատ աղէկ օրհնած, աղջիկը ինչպէս ըլլայ :

— Աղջիկն ալ բերած գրամոթիսն ունենալու է :

— Օրհնած, եթէ ուրիշ ըսելիք մը չունիս, ես այս օրունէ ճամբայ երեսմ :

— Ո՞ւր պիտի երթաս Տէր հայր :

— Փնտռելու . . . :

— Բարբ իրկուն տիկին, յուսամ որ այս իրիկուն անոյշ պիտի վարուինք իրարու հետ, չիտակը երեկ գիշեր զիս վերջին աստիճան բարկացուցիր :

— Ե՞ս . . . տէր Աստուած . . . :

— Հապա ո՞վ, քիչ մնաց զիս պիտի խենդեցնէիր . . .

— Ահ, իրա՛ւ կըսես, ինչ ընտիր առիթ մը կորուսերեմ, խելացիի մը հետ դարձեալ կամուսնանայի :

— Հարանիքէն երկու օր առաջ, երիտասարդ մը իր նշանածին կըսէր :

— Օրիորդ, բան մը կայ, որ ձեզ ըսելու չեմ համարձակիր :

— Ասկէ վերջը իրարմէ քաշուելու ինչ հարկ կայ :

— Ըսելիքս սա է որ, բնաւ որութեանս բերմամբ, պառնիկ, երեկոյթներու մէջ գտնուիլ, պարահանդէսներ երթալ, նամանաւանդ երաժշտութիւնը շատ կը սիրեմ, եւ վայրկեան մը հանգիստ չեմ կրնար կենալ, ընդհակառակը, ձեր բնաւորութիւնը բոլորովին ներհակ է իմինիս, դուք ստոնց եւ ոչ մէկէն կախորժիք, հանդարտութիւն եւ առանձնութիւն կը սիրեք, ուստի մեր այս ներհակ բնաւորութիւններն իրարու ինչպէս պիտի համաձայնին :

— Հարկաւ պիտի համաձայնին, որովհետեւ իրարու քով այնչափ քիչ պիտի գտնուինք որ . . . :

— Մայրիկ, կիրակի օրը ինծի ի՞նչ պիտի տաս :

— Թէ որ խելօք կենաս, աչկս նայէ :

— Ինչ պիտի տաս գուգում մայրիկ :

— Ինչուդ պէտք, քեզի խելօք կեցիր կըսեմ կոր :

— Տալիքդ առաջուց ըսէ քի, նայիմ մինչեւ կիրակի խելօք կենալս կործէ՛ . . . :

— Տան տիկնոջ մը սպասուհին, առաւօտ մը բոլորովին այլայլած, տիկնոջը զարգարանաց սենեակը կը մտնայ :

— Ինչ կայ, Գաթէրին, ինչու համար գոյնդ այդպէս նետեր է :

— Ինչպէս համարձակիմ ըսել տիկին :

— Բայց ի՞նչ կայ, չըսե՞ս . . . :

— Տիկին, ձեր աղջիկը . . . օրիորդ Հէրմին . . . :

— Էյ յետո՛յ, ինչ է եղեր . . . :

— Կառավարնիդ Նիքօլային հետ այս առտու կանուխ խոյս տուեր եմ :

— Ա՛յ չար սատանայ, ես ալ այսօր մեկ երկու տեղ այցի պիտի երթայի, հիմայ կառքը ով պիտի վարէ :

— Խմանին մէկը, իր մէկ գինով բարեկամին հանդիպեցաւ որ զինքը գինետուն մը մանալ կըստիպէր, միատեղ օդի խմելու համար :

— Բարեկամ, շատ զէշ կընես այդչափ օդի խմելու ըսաւ խմանը, թէ առողջութեանդ կը վնասէ, եւ թէ գործիդ, ընկերութեանդ մէջ տրոսնապատուութիւնդ կը կորսուցնես, բոլորովին միխմեր չեմ ըսեր, սակայն չափով խմելու է :

Գինովը խմանին այս խրատներն ուշադրութեամբ մտիկ ընելէ յետոյ, ըսաւ :

— Այդ խրատներդ թուղթի մը վրայ գրէ, ինծի տուր :

— Ի՞նչ պիտի ընես :

— Ի հարկին միատեղ կը կարդանք :

— Ամուսնացեալ պարոնին մէկը քահանայի մը հարցուց :

— Արքայութեան մէջ ամուսնանալ չիկայ որ կըսեն, պատճառն ինչ է :

— Որովհետեւ, ամուսնութեան մէջ արքայութիւն չիկայ, պատճառն այն է օրհնած, պատասխանեց :

— Հինգ վեց տարեկան տղայ մը, հօրն հետ փողոցէ մը անցած պահուն, հնդկահաւ մը տղուն քով կը վազէ, կարծելով թէ կերպիտի տայ, աղան վախցած, հօրը ոտքերուն փարեղով գոչեց :

— Ազատէ զիս հայրիկ, հնդկահաւը վրաս կը վազէ կոր :

— Ինչու կը վախնաս, զաւակս, դեռ երեկ գիշեր կերակրոյ սեղանին վրայ հնդկակաւ չի կերա՞ր . . . :

— Այո, կերայ, բայց այս հնդկահաւը այնչափ եւ փուն չերեւիր հայրիկ :

— Առաւօտեան դէմ, հանրային պարահանդէսէ մը ամեն մարդ գուրս ելած միջոցին, գիմակաւոր տիկին մը, կառորթօպին (հագուստ պահող) երթալով ըսաւ :

— Վերարկուս տուէք պարոն :

— Փսփսիշնիդ կուտա՞ք տիկին :

— Փոխանիշը վերարկուիս գրպանը գնելէս յետոյ ձեզ յանձնեցի :

— Էյ լաւ, ես հիմայ ձեր վերարկուին գրպանները ո՛ւսկից դնում :

— Վերարկուիս գրպաններն, երկու տաշեւի կողմն են, շատ զիւրիւն է դանալն, ըսաւ միամտաբար :

— Գնալը կղզին աղեկ կը զուարճանա՞ք կոր . . . :

— Իրաւ որ ես, բան մը հասկցած չունիմ, իրիկունները տասնը մէկը քառորդ անցած շոգենաւով կերթամ չիտակ տուն կը մտնամ, առտուններն ալ, առաջին շոգենաւով կը մեկնիմ :

— Գէթ հանգիստ կը քնանաս :

— Էհ տէր Աստուած, ջուրնիս մէջ միթէ կրնամ զիտնալ թէ Թօփ դաբու կը գտնուիմ, թէ կղզիները . . . :

ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԿՏԱԿԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ

Յ. Մ. ՀԱՃԵԱՆ

— Երկար ատեն կառքը ճամբան շարունակելէ յետոյ, վերջապէս կենալով, այն մարդը զիս վերաբերելուն մէջէն հանեց ու գիրկն առնելով կառքէն իջանք ու ասան մը բայց դռնէն ներս մտնելով, զիս սենեակ մը տարաւ ուր այն պարոն Տիմիթրոն նստած՝ կ'երեւի որ մեզ կը սպասէր, ինձ անձանօթ լեզուով մը քառորդի մը չափ իրարու հետ խօսակցելէ յետոյ, զիս յափշտակող մարդը ինձ դառնալով ըսաւ։

— Այս պարոնը քու հայրդ է, ասիէ վերջը անոր քովը պիտի մնաս, նայէ որ խելօք կենաս։

— Հապա մայրս ըսի, ալ չպիտի տեսնեմ զինքը։

— Մայրդ, ըստ ծիծաղելով, հայրիկդ քեզի զեղեցիկ եւ նոր զնոր մայրիկ մը պիտի ապա որ քեզ տուի մօրմէջ աւելի աղէկ պիտի խնամէ։

Երբ լսեցի թէ մայրս ալ երբեք չպիտի տեսնեմ, արտասուելով հեկեկալ սկսայ, Տիմիթրո ուժգին ապաակ մը դարնելով զիս գետին դրոցեց։

— Պաշտօնը քերովդ գլուխս մի ցաւցնէր ըսաւ, ապա թէ ոչ կը թողնեմ այսպէս։

Վախէս հեծկտանքներս զսպեցի եւ սենեկին մէկ անկիւնը քսքսուելով կ'ըկեցայ։

— Լաւ սկզբնաւորութիւն սիրելիդ իմ Տիմիթրո ըսաւ զիս անոր յանձնողը, ալ ես հոս գործ մը չունիմ, մնաս բարով, լաւ հակէ պղտիկին վրայ։

— Հոգ մի ընէր բարեկամ այս գիշեր ապահով ձեռքերու պիտի յանձնուի։

Այս երկու մարդիկ իրարու ձեռք սեղմելէ ետքը բաժնուեցան իրարմէ եւ ես իմ հայրս եղող մարդուն հետ մնացի։

— Քեզ խաբեր են ըսաւ Պետո, ես լաւ գիտեմ որ Տիմիթրոն ամուսնացած չէ։

Ո՛հ, նախազգացումներս զիս չէին խաբած, երբեք համակրանք մը չեմ զգացած այդ մարդուն նկատմամբ, նոյն օրուան իրիկունը, զիս սենեակին մէջ մինակ թողւելով եւ դուռը վրայէս կ'զգուէր, Տիմիթրո մեկնեցաւ, չեմ գիտեր որչափ ժամանակ անցեր էր, որովհետեւ միայնակ արտասուելէ յոգնելով քնացի էի, բուռն ցընցումէ մը արթնցայ եւ տեսայ որ Տիմիթրո գիւղացիի հազուապէս հազած զիս կը ցնցէր։

— Եւ ըսաւ եւ եթէ փոքրիկ ձայն մը հանելու որ ըլլաս քեզ կ'սպաննեմ։

Սարսափահար իրեն հետեւեցայ, փողոցին դրան առջին ձի մը կեցած էր որուն համետին երկու պարսպ կողմերը կ'ապուած էին, զիս գրկելով կողովներէն միոյն մէջ դրաւ եւ վրաս մի քանի պարսպ պարկերով ծածկելէ վերջը կրկին սպաննալով որ եթէ ձայն հանեմ զիս պիտի սպաննէ, ինքն ալ ձին հեծաւ եւ մեկնեցանք այդ տունէն։

— Իրաւ որ դուարձայի է ըսաւ Պետո հետաքրքրուած, չըսե՞ս որ ստեղծելի պէս կողովը թխեց քեզ։

Մեր ուղեւորութիւնը շատ երկար եւ տաժանելի եղաւ, կողովին տատանումները ամեն վայրկեան ոսկրներս անհնարին կերպով կը ցաւցնէին, լայց ես վախէս ձայն չէի հաներ։

Վերջապէս ձին կեցաւ, Տիմիթրո վրաս դիպուած պարկերը մէկ կողմ առնելով զիս կողովէն դուրս հանեց, գիշերը շատ մթին էր, ձին ճամբու վրայ գտնուած ծառի մը կ'ապելով քսան քայլ անցին միայնակ խրճիթ մը մտանք ու օրիորդ Անկելքա անուն կնոջ մը յանձնեց զիս եւ Տիմիթրո անմիջապէս մեկնեցաւ, ահա այն օրէն սկսաւ իմ տառապանքս։

— Երբեք մայրդ գտնալ չի մտածեցի՞ր։

— Ո՛հ այո, բայց շատ սուղի նստաւ ինձի այդ բանը, Անկելքա խիստ դժան կին մ'էր, զիւզին մէջ զայն վայրենուհի կը կոչէին, զիս չարչարելէ հաճոյք կը զգար, ինքը գիշերները չէր քնանար եւ ինձ ալ չէր թողուր որ քնանամ, եթէ քնատուրեմէս ստիպեալ աչքերս դոցէի գնթասեղը մինչեւ անրտիս կը խոթէր։ . . .

— Հէ՛յ, անիծեալ դաւթառ գոչեց Պետո բարկութեամբ, տի մը սղեկը այսպէս չարչրել, իրաւ որ եթէ ձեռքս անցնի այդ կինը, բզիկ բզիկ պիտի ընեմ։

— Իսկ ցորեկները ինքը կը քնանար եւ ես պարտաւոր էի հողմարգելով մը ձանձերը վանել որ զինքը անհանգիստ չընեն։

— Եթէ ես քու տեղդ ըլլայի, անոր քնացած ատենը ականջին մէջ երկուր գլխասեղ մը խոթելով կըսպաննէի։

— Չերկարեմ, չորս տարի շարունակ այսպէս առօրեայ ամառուելէս ետքը, Թ մը խորհեցայ խոյս տալով մայրս փնտռել։ Աս այս, գիշեր մը՝ երբ Անկելքա խորքով մը կը խորդար, առանց աղմուկ հանելու վար իջայ սանդուղներէն եւ յուշիկ կերպով փողոցին դուռը բացած միջոցիս, մեծ աղմուկ մը ելաւ եւ քարով լեցուն կողով մը իյնալով գլխուս, կիսամեռ գետին դրոցեցայ։

— Է՛հ նզովից արմատ, հասկցայ գործը, կողովով քար կ'սկսէր է դրան վրայ, որ բացուելուն, ներս մտնողին գլխուն իյնայ։

— Ինձի ալ ճիշդ այդ պէս եղաւ. չեմ գիտեր որչափ ժամանակ նուազուն մնացեր եմ, խիստ մթին տեղ մը թաց գետնի մը վրայ կը գտնուէի, գլխէս գաղջ առարկայ մը կը վազէր, ձեռքս գլխուս տարի, սուր ցաւ մը զգալով հասկցայ որ վիրաւորուած էի, այն ժամանակ բոլոր ուժովս պոռալ սկսայ. քիչ մը վերջը դուռ մը բացուելով, Անկելքա ճրագ ի ձեռին ներս մտաւ, վերջին աստիճան կատարած կերեւէր, վրաս խոյացաւ եւ սկսաւ միտ կամթելով գոչել։

— Ա՛հ, անիծեալ պիտակ, խոյս տալ կուզես հա՞, կեցիր, ամբողջ միտերդ աքցանով պիտի փրցունեմ որ երթաս սովրիս։

Իսկ ես իր բազկացը մէջ տապալկելով կը պաղատէի. բայց նա այն ատեն միայն զիս թողուց երբ ալ հոգնեցաւ զիս չարչարելէ, կորուսած արիւնէս ու կրած ցաւերէս դարձեալ նուազեցայ։

— Կենդանի է Տէր գոչեց Պետո, վաղն իսկ Իւս-

կիւմբիւ գեղ երթալով այդ հրէշ կինը պիտի գտնամ եւ...

— Չըլլայ որ այդպէս բան մը ընես, ընդմիջեց Նիքոս աշխոյժիւ, հաւատաւ խօսքիս, թէ քեզի եւ թէ ինծի համար խիստ ազիտաբեր կըլլայ:

— Ազիտաբեր... ըսաւ ուսերը վեր ընկելով, ինչ որ է յետոյ կը խորհնք այդ մասին. առայժմ պատմութիւնդ շարունակէ, վերջը ինչ եղաւ:

— Երկրորդ անգամ երբ սխալեցայ նուազումէս, գլխուս վերքը պատահաւում էր, կ'երեւի որ Անկիւքա արգահատելով վիճակիս, վերքս փաթթելէ վերջը հեռացեր էր: Անա այսպէս այն օրուրնէ նոյն նկուղին մէջ բանտարկուած մնացի, օրը անգամ մը քիչ մը հաց եւ ստիփով ջուր կը բերէր կը թողուր, ու յետոյ դարձեալ դուռը վրայէս կ'զգնելով կը ձգէր կ'երթար:

Անգամ մը, Պ. Տիմիթրո Անկիւքայի հետ եկաւ, երբ զինքը տեսայ, ուրախութենէս քիչ մնաց խնդրեցայ, բայց յոռախալութիւնս շուտով զիս տխրեց. խիստ շատ աղաչեցի պաղատեցայ որ զիս ազատէ այն տեղէն, բայց ի դուռ, Տիմիթրո անդրադարձաւ մնաց:

— Գտնուած տեղդ շատ յարմար է, ըսաւ ստատելով դու անգին գանձ մ'ես տղաս, եւ ընդհանրապէս գտնակը կը թաղեն, ուստի եթէ ողջ մնալիքդ զիտնայի, զքեզ այս վայրկենիս կը թաղէի, ուր մնաց ազատ թողուր:

Այս վերջնական պատասխանէն յոռախալ, սկսայ արտասուել, բայց անոնք առանց կարեւորութիւն տալու իմ արտասուացս մեկնեցան եւ նկուղին դրան փակեցին: Ներքը շունչելով գոցուեցան. երբ մինակ մնացի, մայրս եւ քոյրս միտքս եկան, ինչ եղած էին արդեօք, անշուշտ անոնք ալ ինձ պէս չար մարդոց ձեռք ընկած էին որ զիս այնչափ ատենէ ի վեր չէին փնտռեր, գուցէ մեռած էին, ո՛հ այս մտածումը զիս բոլորովին խոր վհաժութեան մէջ թողուց:

Այսպէս շատ օրեր անցան, տալութեան թմբիր մը բարեբաղդաբար զիս անբանացուցած էր, ալ անկէ վերջը չէի արտասուեր, այդ միօրինակ կենցաղաւարտութեան տակաւ վարժուեցայ, եւ այսպէս չեմ գիտեր որչափ մամանակ մնացի, միայն սա կը յիշեմ որ երկու անգամ ձմեռ եղաւ:

— Է՛հ նզովից արմատ ըսաւ Պետո, այդ հաշուով ճիշդ երկու տարի նոյն նկուղին մէջ մնացեր ես:

— Ճիշդ այդպէս, որովհետեւ երբ զիս նկուղէն հանեցին, գիւղացիները ինձ կը հարցնէին թէ երկու տարիէ ի վեր ո՞ւր գացեր էի, որմէ հասկցայ թէ շարունակ երկու տարի այն նկուղին մէջ պահեր էին զիս:

— Բայց ինչպէս եղաւ որ քեզ նկուղէն հանելով ազատ թողուցին հարցուց, Պետո հետաքրքրուած:

— Ես ալ անակնուշակի դիպումով մը միայն իմացայ ասոր պատճառը, ապա թէ ոչ, երբեք չպիտի կարենայի խելք հասցնել այս բանին. օր մը յարդէ անկողնոյս վրայ քովեւ պառկած, մինչդեռ ծեփերը թափած պատին քարերը կը համբէի մեքենաբար եւ ազատութեան միջոց մը կը խորհէի, կարծես մէկէն ի մէկ ընտիր միջոց մը ներկայացաւ աչքիս, խորհեցայ պատին այն խորխորած մասէն ծակ մը բռնալով խոյս տալ եւ այս ալ շատ զիւրիշ էր եթէ բերի կամ բրիջի նմանող գործիք մը ունե-

նայի, առ այս խորհեցայ նկուղին դրան ներսի կողմի սողնակին լեզուակը զործածել, որն որ արդէն հնութենէ մաշած ըլլալով, գիւրտութեամբ տեղէն կրնայի հանել, անմիջապէս տեղէն ելնելով դրան մօտեցայ եւ բաւական ճգնելէս յետոյ վերջապէս յաջողեցայ սողնակին լեզուակը տեղէն հանել:

— Կեցցես դուչեց Պետո ոգեւորուած, սակայն պատը ծակելու համար անշուշտ շատ դժուարութիւն կրեցիր:

— Ինչպէս ըսի, պատին այն մասը արդէն խորխորած էր, ուստի ասոր վայրկեանի չափ աշխատելով բաւական մեծակալ ծակ մը բացած էի, ուրկէ առանց վայրկեան մը կորուսելու անցքէն սողնակելով միւս կողմն անցայ, սիրտս սոսկայի կերպով կը տրոփէր, չորս կողմս զննել սկսայ հասկնալու համար թէ ուր կը գտնուիմ, բայց այնչափ առիւն միջանմէջ մնացած էի, որ մէկէն ի մէկ լոյսը աչքերս կը չլացնէր եւ բոլորաբար գտնուած առարկաներս չէի կրնար զանազանել, ուստի առ խաբխափ առարկայի մը վրայ նստայ եւ սպասեցի, վերջապէս աչքերս տակաւ լոյսի վարժուելով, բոլորաբար գտնուած առարկաները զանազանել սկսայ, փայտանոցին մէջ կը գտնուէի, որուն դուռը խրճիթին պարտէզին վրայ կը բացուէր, ասի բարեբաղդութիւն մ'էր, որովհետեւ խրճիթէն դուրս կը գտնուէի: Մինչդեռ դուռը բռնալով դուրս ելնել կը պատրաստուէի, խիստ մօտէն ձայն մը առնելով կեցայ, եւ մտիկ ըրի. փայտանոցին ճիշդ դրան առջին բաղեղի մը տակ, Անկիւքա եւ Տիմիթրո գրեթէ կը վիճէին:

— Գիւղացիներէն վախնալու ինչ տեղի կայ կ'ըսէր Տիմիթրո, տղան ինձ յանձնողը եկաւ առաւ կ'ըսես:

— Այս անիծեալ գիւղացիները անծեղներու պէս հետաքրքիր են, ասան մէջ քանի ճանձ ելնել մտնելը միշտ կը լրտեսեն, ամբողջ գիւղացիք գիտեն թէ լակոտն առնելու համար ոչ ոք եկած է իմ տունս, եւ ստուգապէս համոզուած են թէ այդ տղան ես սպաննած եմ, այս ենթադրութիւնը հեղհեղեմ ապրածայնուելով, ոտախախտութեան խուզարկութիւնը մեր վրայ պիտի հրաւիրէ, խորհէ անգամ մը որ հետեւանքն ո՞ւր կ'երթայ:

— Ուրեմն ինչ ընենք:

— Ինչ պիտի ընենք, վաղն խիկ տղան պիտի հանեմ նկուղէն եւ առջի պէս ազատ պիտի թողում:

— Եթէ ազատ թողուս, խոյս պիտի տայ եւ կամ ահոր ասոր պիտի ըսէ թէ զինքը նկուղի մը մէջ պահած էիր:

— Հանգարտ եղիր, ոչ պիտի խօսի եւ ոչ խոյս պիտի տայ, ասկէ զոտ եթէ այդչափ պէտք է այդ տղան քեզ, առ տար, չիտակը լակոտի մը համար չեմ ուզեր անդորրութիւնս խանգարել:

— Բայց ո՞ւր տանիմ, նախ եւ առաջ այդ տղան ինձ յանձնող բարեկամիս վատահոլութիւն չունիմ ըսաւ Տէմիթրո վհատօրէն:

(Շարունակելի)

Տէր Լրագրոյս՝ Ա. ՍԱՐԱԹԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԵԱՆ

(Նախկին ՊԱՂՏԱՏԻԱՆ Տպարան)

Կ. Պոլիս, Սուլթան Համադ 14.